

รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน จังหวัดกาญจนบุรี*

A Sustainable Ecotourism Management Model in Kanchanaburi Province

¹ณิชาภัทร หาญเมือง, ²รัชนิวรรณ คำตัน, ³ภาวิณี อารีศรีสม และ ⁴สนิท สิทธิ

¹Nichaphat Hanmuang, ²Ratchaneewan Kamton, ³Pawinee Areesrisom and ⁴Snit Sitti

คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้

Faculty of Agricultural Production, Maejo University, Thailand.

²Corresponding Author's Email: ratchakam789@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดกาญจนบุรี ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เจาะลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย 1) ผู้ว่าราชการจังหวัดกาญจนบุรี 2) ผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดกาญจนบุรี 3) ผู้อำนวยการสำนักอุทยานแห่งชาติ 4) ผู้อำนวยการสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 10 (ราชบุรี) 5) ผู้อำนวยการสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 3 (บ้านโป่ง) 6) นายอำเภอสังขละบุรี 7) นายอำเภอทองผาภูมิ 8) นายอำเภอไทรโยค 9) นายอำเภอศรีสวัสดิ์ และ 10) นายอำเภอหนองปรือ รวม 10 คน วิเคราะห์ผลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนในจังหวัดกาญจนบุรี มีองค์ประกอบ ดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมของชุมชน โดยการสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกระดับ 2) การบริหารจัดการพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยการวางแผนและการจัดโซนพื้นที่ 3) การบริหารจัดการนักท่องเที่ยว โดยการควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยว 4) การบริหารจัดการความเสี่ยงและความปลอดภัย โดยการจัดทำคู่มือและระเบียบด้านความปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยวและผู้ให้บริการ 5) การวางแผนและพัฒนาพื้นที่เชิงนิเวศอย่างบูรณาการ 6) การสื่อความหมายธรรมชาติและสร้างประสบการณ์เรียนรู้ โดยการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นให้มีความรู้และทักษะ 7) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน และ 8) การตลาดและการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ; การมีส่วนร่วมของชุมชน; การจัดการ; ความยั่งยืน; ทรัพยากรธรรมชาติ

Abstract

This research article aimed to propose a sustainable ecotourism management model for Kanchanaburi Province. A qualitative research approach was employed through in-depth interviews with 10 key informants: (1) the Governor of Kanchanaburi Province; (2) the Director of the Kanchanaburi Provincial Office of Tourism and Sports; (3) the Director of the National Park Office; (4) the Director of Forest Resource Management Office No. 10 (Ratchaburi); (5) the Director of Protected Area Regional Office No. 3 (Ban Pong); (6) the District Chief Officer of

*Received December 11, 2025; Revised January 4, 2026; Accepted January 12, 2026

Sangkhla Buri District; (7) the District Chief Officer of Thong Pha Phum District; (8) the District Chief Officer of Sai Yok District; (9) the District Chief Officer of Si Sawat District; and (10) the District Chief Officer of Nong Prue District. The data were analyzed using content analysis.

The findings revealed that the sustainable ecotourism management model in Kanchanaburi Province comprised eight components: (1) community participation, through the establishment of mechanisms for community participation at all levels; (2) ecotourism area management, through area planning and zoning; (3) tourist management, through controlling the number of visitors; (4) risk and safety management, through the development of safety guidelines and regulations for tourists and service providers; (5) integrated planning and development of ecotourism areas; (6) nature interpretation and learning experiences, through developing local guides' knowledge and skills; (7) sustainable management of natural resources and the environment; and (8) marketing and promotion of ecotourism.

Keywords: Ecotourism; Community Participation; Management; Sustainability; Natural Resources

บทนำ

ตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ประเทศไทยเริ่มมีการผลักดันให้มีสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในทุกจังหวัดด้วยการประกาศนโยบายป่าไม้แห่งชาติเพื่อเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ทั้งป่าเพื่อการอนุรักษ์และเพื่อเศรษฐกิจไม่น้อยกว่าร้อยละ 40 ของพื้นที่ (Seub Nakhasathien Foundation, 2020) ปัจจุบันพื้นที่ป่าไม้ทั่วประเทศในปี พ.ศ. 2561 - 2562 มีจำนวน 102,484,072.71 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 31.68 ของประเทศซึ่งลดลงจากปี พ.ศ. 2560 - 2561 จำนวน 4,229.48 ไร่ ปัจจุบันพื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทยมีหน่วยงานหลักทำหน้าที่ดูแลรับผิดชอบ ได้แก่ กรมป่าไม้ ทำหน้าที่ดูแลพื้นที่ป่าไม้ของประเทศซึ่งเป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติมีเนื้อที่ประมาณ 30 ล้านไร่ กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ทำหน้าที่ดูแลพื้นที่ป่าไม้ ป่าชายเลน มีเนื้อที่ประมาณ 4 ล้านไร่ และกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ทำหน้าที่ดูแลพื้นที่ป่าไม้ ป่าอนุรักษ์ มีเนื้อที่ประมาณ 68 ล้านไร่ ซึ่งพื้นที่ในกำกับดูแลของกรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืชนี้ยังมีความอุดมสมบูรณ์ ดังนั้นสามารถเปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนที่สนใจได้สัมผัสกับธรรมชาติจากสถิติที่ท่องเที่ยวที่เข้าไปอุทยานแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2563 (ตุลาคม 2562 - กันยายน 2563) พบว่ามีนักท่องเที่ยวจำนวนทั้งสิ้น 13,910,037 คน คิดเป็นจำนวนเงินกว่า 1,300 ล้านบาท (Department of National Parks, Wildlife and Plant Conservation, 2020)

ปัจจุบันการใช้เวลาว่างโดยการเดินทางไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติเพื่อประกอบกิจกรรมนันทนาการมีแนวโน้มสูงมากขึ้นตามลำดับ เพราะมนุษย์ต้องการการพักผ่อนและผ่อนคลายความเหนื่อยล้าจากความจำเริญในการกิจรวมถึงวิถีการดำเนินชีวิตประจำวันโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้คนที่อาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เป็นเมืองหรือชุมชนขนาดใหญ่มีความแออัดนั้นย่อมมีความต้องการเดินทางออกไปสัมผัสและชื่นชมธรรมชาติ จังหวัดกาญจนบุรีเป็นจังหวัดท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานครอีกทั้งยังเป็นจังหวัดที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับ 3 ของประเทศรองจากจังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดเชียงใหม่ พื้นที่สามในสี่ของกาญจนบุรีเป็นเทือกเขาสลับซับซ้อนอุดมไปด้วยผืนป่า สะดวกต่อการเดินทาง เข้าถึงได้ง่ายจึงทำให้มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามามากเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ ในภาคตะวันตกของประเทศไทย โดยเฉพาะการ

ท่องเที่ยวในพื้นที่ธรรมชาติ (Boonmeesrisa-Nga, 2015) และพบว่าอุทยานแห่งชาติหลายแห่ง เป็นจุดมุ่งหมายของนักท่องเที่ยวสนใจที่เดินทางมาท่องเที่ยวทั้งในรูปแบบการเดินป่าศึกษาธรรมชาติ ศึกษาหาความรู้ เช่น กิจกรรมดูนก

แนวคิดของการเดินทางท่องเที่ยวในโลกปัจจุบัน นักท่องเที่ยวจะคำนึงถึงความคุ้มค่าในเชิงเศรษฐกิจมากกว่าด้านอื่น โดยเฉพาะเรื่องของการตอบสนองความพึงพอใจที่คุ้มค่ากับค่าใช้จ่าย ในขณะที่นักท่องเที่ยวบางกลุ่มเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มุ่งปกป้องสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดมา โบราณสถาน ศิลปวัตถุ การแสดง ในขณะที่มีนักท่องเที่ยวที่ต้องการท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสกับวิถีชาวบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่นก็มีมากขึ้น และทำให้เกิดเป็นกระแสการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาพรวม เช่นเดียวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนถูกกล่าวขานและมุ่งพัฒนาอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน

จังหวัดกาญจนบุรี เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีศักยภาพที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศ ตั้งอยู่ทางด้านใต้ของกรุงเทพมหานคร 129 กิโลเมตร ด้วยการเดินทางจากกรุงเทพฯ เพียงสองชั่วโมง จังหวัดกาญจนบุรีมีจุดท่องเที่ยวครบ ตอบทุกรูปแบบการใช้ชีวิต ไม่ว่าจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ ธรรมชาติ ถ้ำ น้ำตก ป่าเขา วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อความศรัทธา อาหาร พืชผักผลไม้ กิจกรรมนันทนาการ ล่องแพ ล่องเรือ เดินป่า ดูนก ฯลฯ รวมถึงเทรนด์การท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Low Carbon) ที่กำลังได้รับความนิยมอยู่ในขณะนี้ มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าจะเป็นพื้นที่ที่ถือว่ามีความเหมาะสมอย่างยิ่ง เพราะนอกจากจะเป็นเมืองขนาดใหญ่เป็นอันดับ 3 ของประเทศ รองจากจังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดเชียงใหม่แล้ว ยังเป็นอีกหนึ่งจุดหมายปลายทางในใจของนักท่องเที่ยวเสมอ อยู่ในอันดับ 1 ใน 10 มาตลอด จากรายงานของกองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ได้รายงานจำนวนผู้เยี่ยมชมแต่ละจังหวัด เดือนมีนาคม 2567 ปรากฏว่า อันดับ 3 คือจังหวัดกาญจนบุรี มีจำนวนผู้เยี่ยมชมจำนวน 1,185,695 คน

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดกาญจนบุรีเกิดความยั่งยืน ควรมีรูปแบบอย่างไร ทำให้เป็นการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบ และก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศน้อยที่สุด และมีการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้งจากหน่วยงานรัฐบาล และท้องถิ่นแก่นักท่องเที่ยวที่สำคัญคือสนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดกาญจนบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เน้นการศึกษาวเคราะห์ ทั้งข้อมูลในพื้นที่และข้อมูลจากเอกสาร และการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ในพื้นที่ทำการศึกษา และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ในการวิจัยซึ่งได้กำหนดไว้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎี ดังต่อไปนี้ 1) แนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2) แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 3) แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการมีส่วนร่วมและการบูรณาการ 4) แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 5) แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน 6) แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยว 7) แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน 8) แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความร่วมมือ 9) แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ

ขั้นตอนที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ 1) ผู้ว่าราชการจังหวัดกาญจนบุรี 2) ผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดกาญจนบุรี 3) ผู้อำนวยการสำนักอุทยานแห่งชาติ 4) ผู้อำนวยการสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 10 (ราชบุรี) 5) ผู้อำนวยการสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 3 (บ้านโป่ง) 6) นายอำเภอสังขละบุรี 7) นายอำเภอทองผาภูมิ 8) นายอำเภอไทรโยค 9) นายอำเภอศรีสวัสดิ์ และ 10) นายอำเภอหนองปรือ รวม 10 คน

คุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกคนเป็นผู้ดำรงตำแหน่งผู้บริหารระดับสูงในหน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทโดยตรงต่อการกำหนดนโยบาย การวางแผน การบริหารจัดการ และการกำกับดูแลทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พื้นที่ป่าไม้ พื้นที่อนุรักษ์ และการพัฒนาพื้นที่ในจังหวัดกาญจนบุรี อีกทั้งเป็นผู้ที่มีประสบการณ์เชิงปฏิบัติและมีอำนาจในการตัดสินใจเชิงนโยบาย สามารถให้ข้อมูลเชิงลึก ครอบคลุมทั้งมิติด้านนโยบาย กฎหมาย การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การท่องเที่ยว และการพัฒนาพื้นที่ระดับจังหวัดและอำเภอ

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) การตรวจสอบข้อมูล โดยการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) (Miles and Huberman, 1994) ดังนี้ 1. การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) โดยการพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ได้นั้นถูกต้องหรือไม่ ซึ่งต้องตรวจสอบจากแหล่งที่มา 3 แหล่ง คือ เวลา สถานที่ และบุคคล 2. การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎีทำการตรวจสอบว่า เมื่อข้อมูลที่ได้ค้นพบนั้น ตรงตามแนวคิดและทฤษฎีมากน้อยเพียงใด 3. การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ได้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ กัน เพื่อรวบรวมข้อมูลในเรื่องเดียวกัน

ขั้นตอนที่ 4 การรวบรวมข้อมูล

โดยใช้การสังเกตควบคู่ไปกับการสัมภาษณ์เชิงลึก พร้อมกันนี้ก็ได้ศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมจากแหล่งเอกสาร หลังจากสรุปผลการวิจัยแล้ว นำข้อมูลมาสรุปให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญยืนยันอีกครั้ง เพื่อความแน่นอนและเที่ยงตรงของข้อมูลที่ใช้การศึกษาซึ่งในการวิจัยครั้งนี้

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ผลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

รูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดกาญจนบุรี

การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนในจังหวัดกาญจนบุรี จำเป็นต้องมีรูปแบบที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ โดยควรมีลักษณะเป็น "รูปแบบการบริหารจัดการแบบบูรณาการ" (Integrated Management Model) ที่เชื่อมโยงทุกภาคส่วนเข้าด้วยกัน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน โดยมีองค์ประกอบสำคัญดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation)

การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหัวใจสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ยั่งยืน เนื่องจากชุมชนท้องถิ่นเป็นเจ้าของทรัพยากรและวัฒนธรรม การเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนจะช่วยสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของและความภาคภูมิใจ นำไปสู่การอนุรักษ์และพัฒนาที่ยั่งยืน ประกอบด้วย

- 1.1 การสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกระดับ
- 1.2 การพัฒนาศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- 1.3 การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- 1.4 การสร้างกลไกการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม

2. การบริหารจัดการพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism Area Management)

การบริหารจัดการพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นอีกหนึ่งตัวแปรสำคัญในการสร้างความยั่งยืนให้กับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดกาญจนบุรี เนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นทุนสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงจำเป็นต้องมีการบริหารจัดการให้เกิดความสมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ ประกอบด้วย

- 2.1 การวางแผนและการจัดโซนพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- 2.2 การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 2.3 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
- 2.4 การส่งเสริมการใช้พลังงานทดแทนและการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

3. การบริหารจัดการนักท่องเที่ยว

การบริหารจัดการนักท่องเที่ยวเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน เนื่องจากพฤติกรรมและการปฏิบัติตัวของนักท่องเที่ยวมีผลโดยตรงต่อทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น รูปแบบการบริหารจัดการนักท่องเที่ยวในจังหวัดกาญจนบุรีควรมีลักษณะดังนี้

- 3.1 การควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยว (Carrying Capacity Management)
- 3.2 การให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกแก่นักท่องเที่ยว
- 3.3 การจัดระบบการเดินทางและการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว
- 3.4 การสร้างประสบการณ์ท่องเที่ยว

ที่มีคุณภาพและมีความหมาย

4. การบริหารจัดการความเสี่ยงและความปลอดภัย

การบริหารจัดการความเสี่ยงและความปลอดภัยเป็นองค์ประกอบสำคัญของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศมักตั้งอยู่ในพื้นที่ธรรมชาติที่มีความเสี่ยงและภัยอันตรายหลายรูปแบบ การวางระบบการบริหารจัดการความเสี่ยงและความปลอดภัยที่มีประสิทธิภาพจะช่วยป้องกันและลดความสูญเสียที่อาจเกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยว ชุมชนท้องถิ่น ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย

4.1 การประเมินความเสี่ยงอย่างรอบด้าน ครอบคลุมความเสี่ยงทางด้านกายภาพ เช่น สภาพภูมิประเทศที่เป็นอันตราย น้ำป่าไหลหลาก แผ่นดินถล่ม ความเสี่ยงด้านชีวภาพ เช่น สัตว์มีพิษ เชื้อโรค พืชมีพิษ และความเสี่ยงด้านสังคม เช่น อาชญากรรม ความขัดแย้งในพื้นที่

4.2 การจัดทำคู่มือและระเบียบด้านความปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยวและผู้ให้บริการ

4.3 การจัดตั้งหน่วยรักษาความปลอดภัยและการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ให้มีความรู้และทักษะในการดูแลความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว

4.4 การจัดหาและบำรุงรักษาอุปกรณ์ด้านความปลอดภัยและการกู้ภัยให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน

4.5 การพัฒนาระบบการแจ้งเตือนภัยล่วงหน้าสำหรับภัยพิบัติทางธรรมชาติ

4.6 การพัฒนาระบบการรายงานและการตอบสนองต่อเหตุฉุกเฉินที่รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ โดยมีช่องทางการรับแจ้งเหตุที่หลากหลายและเข้าถึงได้ง่าย

4.7 การจัดทำประกันภัยสำหรับนักท่องเที่ยวและผู้ให้บริการ เพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายในกรณีที่เกิดอุบัติเหตุหรือเหตุการณ์ไม่คาดฝัน

4.8 การแลกเปลี่ยนประสบการณ์และบทเรียนด้านการบริหารจัดการความเสี่ยงและความปลอดภัยกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอื่น ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อนำมาปรับปรุงและพัฒนาระบบให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

5. การวางแผนและพัฒนาพื้นที่เชิงนิเวศอย่างบูรณาการ

การวางแผนที่เหมาะสมควรเริ่มจากการประเมินศักยภาพและขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ (Carrying Capacity) ในแต่ละแหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะพื้นที่อุทยานแห่งชาติเอราวัณ อุทยานแห่งชาติทองผาภูมิ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สำคัญของจังหวัด การประเมินขีดความสามารถต้องคำนึงถึงองค์ประกอบทั้งทางกายภาพ ชีวภาพ และสังคม เพื่อกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่เหมาะสมไม่ให้เกิดผลกระทบเชิงลบต่อพื้นที่ ได้แก่

5.1 การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์ (Zoning) ถือเป็นกลไกสำคัญในการวางแผนและพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็นเขตต่าง ๆ ตามศักยภาพและความเปราะบาง

5.2 การออกแบบและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เพื่รองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและภูมิทัศน์ของพื้นที่

5.3 การพัฒนาเส้นทางศึกษาธรรมชาติ (Nature Trail) ที่หลากหลายและเหมาะสมกับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจและความสามารถที่แตกต่างกัน 5.4 การบูรณาการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับแหล่งท่องเที่ยวประเภทอื่นในจังหวัดกาญจนบุรี

6. การสื่อความหมายธรรมชาติและการสร้างประสบการณ์เรียนรู้

การสื่อความหมายธรรมชาติเป็นกระบวนการถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ และความซาบซึ้งเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้นักท่องเที่ยว ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อันเป็นหัวใจสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การพัฒนาระบบการสื่อความหมายธรรมชาติที่มีประสิทธิภาพจะช่วยเพิ่มคุณค่าประสบการณ์การท่องเที่ยวและส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ของนักท่องเที่ยว ควรเริ่มจาก

6.1 การพัฒนาศูนย์บริการนักท่องเที่ยวให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ธรรมชาติ

6.2 การพัฒนาป้ายสื่อความหมายที่มีประสิทธิภาพและกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม

6.3 การพัฒนามัคคุเทศก์ท้องถิ่นให้มีความรู้และทักษะในการสื่อความหมายธรรมชาติ ผ่านการอบรมและพัฒนาหลักสูตรมััคคุเทศก์ธรรมชาติที่ได้มาตรฐาน

6.4 การพัฒนาสื่อและเครื่องมือสื่อความหมายที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพ

6.5 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ธรรมชาติที่หลากหลายและเหมาะสมกับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน

6.6 การพัฒนาโปรแกรมการศึกษาดูงานสำหรับกลุ่มนักเรียนและนักศึกษา โดยร่วมมือกับสถาบันการศึกษาในการออกแบบหลักสูตรและกิจกรรมที่สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาและส่งเสริมการเรียนรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ

6.7 การสร้างแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผ่านการสื่อสารที่กระตุ้นให้เกิดการตระหนักรู้และการแสดงพฤติกรรมที่รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม

6.8 การติดตามและประเมินผลประสิทธิภาพของการสื่อความหมายธรรมชาติและสร้างประสบการณ์เรียนรู้

7. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนเป็นพื้นฐานสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นทั้งวัตถุดิบและผลิตภัณฑ์หลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การดำเนินการท่องเที่ยวโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอาจนำไปสู่ความเสื่อมโทรมและการสูญเสียความสามารถในการดึงดูดนักท่องเที่ยวในระยะยาว ควรเริ่มจาก

7.1 การจัดทำฐานข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ครบถ้วนและทันสมัย ครอบคลุมข้อมูลด้านระบบนิเวศ ความหลากหลายทางชีวภาพ คุณภาพสิ่งแวดล้อม และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง

7.2 การพัฒนาระบบการติดตามและประเมินผลกระทบจากการท่องเที่ยวต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

7.3 การกำหนดขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ (Carrying Capacity) และการควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม

7.4 การอนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ ผ่านโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ

7.5 การจัดการขยะและของเสียอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการนำหลักการลดการใช้ (Reduce) การใช้ซ้ำ (Reuse) และการรีไซเคิล (Recycle) มาประยุกต์ใช้

7.6 การอนุรักษ์พลังงานและการส่งเสริมการใช้พลังงานทดแทน

7.7 การจัดการทรัพยากรน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ

7.8 การป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อม ทั้งมลพิษทางอากาศ มลพิษทางน้ำ มลพิษทางเสียง และมลพิษทางขยะ โดยการกำหนดมาตรฐานและแนวปฏิบัติด้านสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยว

7.9 การส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักการท่องเที่ยวที่ไม่ทิ้งร่องรอย (Leave No Trace) ที่มุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวปฏิบัติตนอย่างรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม

7.10 การส่งเสริมการรับรองมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว

8. การตลาดและการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การตลาดและการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีประสิทธิภาพจะช่วยดึงดูดกลุ่มนักท่องเที่ยวคุณภาพที่มีความสนใจและใส่ใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะส่งผลดีต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนในระยะยาว การพัฒนากลยุทธ์การตลาดและการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมจะช่วยสร้างความสมดุลระหว่างการเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวและการรักษาคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ควรเริ่มจาก

8.1 การวิเคราะห์และกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจน โดยมุ่งเน้นกลุ่มนักท่องเที่ยวคุณภาพที่มีความสนใจเฉพาะด้านและใส่ใจสิ่งแวดล้อม

8.2 การพัฒนาอัตลักษณ์และแบรนด์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดกาญจนบุรีที่โดดเด่นและแตกต่าง

8.3 การพัฒนาเนื้อหาและสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีคุณภาพและน่าสนใจ

8.4 การใช้กลยุทธ์การตลาดดิจิทัลที่ทันสมัย

8.5 การพัฒนาโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่หลากหลายและตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกัน

8.6 การร่วมมือกับตัวแทนจำหน่ายทางการท่องเที่ยวและผู้ให้บริการท่องเที่ยวออนไลน์ที่เน้นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและรับผิดชอบต่อ

8.7 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่น่าสนใจและมีเอกลักษณ์

องค์ความรู้ใหม่

รูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของจังหวัดกาญจนบุรี ที่ได้จากผลการวิจัยสามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่ได้ว่า การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจำเป็นต้องอาศัย รูปแบบการบริหารจัดการแบบบูรณาการ ซึ่งเป็นการเชื่อมประสานทุกภาคส่วนให้ร่วมกันขับเคลื่อนบนฐานของบริบทพื้นที่ และศักยภาพทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลายของจังหวัดกาญจนบุรี องค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญคือ การยึดหลักการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นศูนย์กลาง โดยชุมชนเป็นทั้งผู้ดูแลทรัพยากร เจ้าของวัฒนธรรม และเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความยั่งยืน จึงต้องมีการสร้างกลไกการมีส่วนร่วมที่เข้มแข็ง การพัฒนาศักยภาพ และการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมควบคู่กันไป ทั้งนี้ ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศยังขึ้นอยู่กับ การบริหารจัดการพื้นที่อย่างเหมาะสมผ่านการจัดโซนพื้นที่ การอนุรักษ์ พื้นฟู และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างสมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์

ในด้านการบริหารจัดการนักท่องเที่ยว องค์ความรู้ใหม่ชี้ให้เห็นว่าการควบคุมปริมาณนักท่องเที่ยวตามขีดความสามารถในการรองรับ การสร้างความรู้และจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม การออกแบบระบบการเข้าถึงพื้นที่ และการสร้างประสบการณ์ท่องเที่ยวที่มีคุณภาพเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยลดผลกระทบเชิงลบต่อธรรมชาติและเสริมคุณค่าประสบการณ์ของผู้มาเยือนควบคู่กัน ขณะเดียวกัน การบริหารจัดการความเสี่ยงและความปลอดภัยถูกเน้นว่าต้องเป็นระบบที่ครอบคลุมทั้งความเสี่ยงทางกายภาพ ชีวภาพ และสังคม ผ่านการประเมินความเสี่ยง การจัดทำคู่มือความปลอดภัย การเตรียมอุปกรณ์กู้ภัย ระบบแจ้งเตือนภัยล่วงหน้า และการตอบสนองเหตุฉุกเฉินอย่างมีประสิทธิภาพ

การวางแผนพื้นที่เชิงนิเวศอย่างบูรณาการถือเป็นองค์ความรู้ใหม่อีกด้านหนึ่ง โดยการประเมินขีดความสามารถของพื้นที่ การกำหนดเขตใช้ประโยชน์ การพัฒนาเส้นทางศึกษาธรรมชาติ และการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับแหล่งท่องเที่ยวประเภทอื่น ช่วยสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวที่สมดุลและต่อเนื่อง นอกจากนี้ การสื่อความหมายธรรมชาติเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว ซึ่งต้องพัฒนาให้มีความทันสมัย เข้าถึงง่าย และอิงหลักการเรียนรู้ตามธรรมชาติ ทั้งการพัฒนาสื่อทุกช่องทาง ป้ายสื่อความหมาย ศูนย์เรียนรู้ และโปรแกรมการศึกษาธรรมชาติสำหรับทุกกลุ่มอายุ

ในส่วนของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม องค์ความรู้ใหม่ชี้ให้เห็นว่าการรวบรวมฐานข้อมูลอย่างเป็นระบบ การติดตามผลกระทบ การกำหนดมาตรการควบคุม การบริหารจัดการขยะพลังงาน และทรัพยากรน้ำ รวมถึงการส่งเสริมหลักการท่องเที่ยวที่ไม่ทิ้งร่องรอย เป็นหัวใจของความยั่งยืนอย่างแท้จริง สุดท้าย การตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องมุ่งเน้นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ การสร้างอัตลักษณ์ดึงดูดใจ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และการร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อสร้างการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เข้มแข็งและยั่งยืนในระยะยาว ซึ่งทั้งหมดนี้ร่วมกันสร้างเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่สะท้อนความเชื่อมโยงระหว่างชุมชน ธรรมชาติ นักท่องเที่ยว และระบบการจัดการที่บูรณาการอย่างแท้จริงของจังหวัดกาญจนบุรี

จากผลการวิจัย สามารถนำมาสรุปเป็นรูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน จังหวัดกาญจนบุรี ดังภาพ 1

Figure 1: Sustainable Ecotourism Management Model in Kanchanaburi Province

อภิปรายผลการวิจัย

เมื่อพิจารณาภายใต้กรอบแนวคิดของ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วมของชุมชน (Community-based Ecotourism) พบว่า การที่ชุมชนมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง ทั้งด้านการตัดสินใจ ด้านการปฏิบัติ และด้านการแบ่งผลประโยชน์ จะช่วยเสริมสร้างความรู้สึกรักเป็นเจ้าของ (local ownership) และความรับผิดชอบร่วม (shared responsibility) ต่อทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น ผลการศึกษาหลายชิ้นยืนยันว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนไม่เพียงสร้างโอกาสด้านเศรษฐกิจและสังคมให้แก่ชุมชนเท่านั้น แต่ยังส่งเสริมความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อมได้จริง เช่น งานของ Tiwari, Marahatta and Devkota (2024) ได้สรุปว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน ในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะส่งเสริมความรู้สึกรักเป็นเจ้าของและความรับผิดชอบในท้องถิ่น ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จและความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระยะยาว หมายความว่า เมื่อชุมชนมีบทบาทจริง พวกเขาจะมองทรัพยากรธรรมชาติไม่ใช่เพียงเป็นวัตถุดิบสำหรับสร้างรายได้ระยะสั้น แต่เป็นทุนระยะยาวที่ต้องปกป้องรักษา สิ่งนี้สอดคล้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชน และการอนุรักษ์ควบคู่กับการใช้ประโยชน์

นอกจากนี้ แนวคิดในเชิงสังคม-นิเวศ (social-ecological systems) ชี้ให้เห็นว่าพื้นที่ธรรมชาติที่ถูกจัดการให้เกิดสมดุลระหว่างการใช้ และการคงไว้ (use vs conservation) จะยั่งยืนได้นานกว่าสถานที่ที่เน้นแต่การใช้ประโยชน์เพียงอย่างเดียว สอดคล้องกับวิจัยของ Meesomjit (2023) ที่สนับสนุนแนวทางที่ใช้โครงสร้างพื้นฐานสีเขียว (green infrastructure) ซึ่งช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อม ระบบนิเวศ และชุมชนอย่างองค์รวม (holistic) โดยโครงสร้างพื้นฐานสีเขียว ไม่ได้หมายถึงแค่โครงสร้างกายภาพ แต่รวมถึงการออกแบบพื้นที่ การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ และการส่งเสริมวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยที่เสนอให้มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และมีการวาง zoning และเส้นทางศึกษาธรรมชาติเพื่อควบคุมผลกระทบต่อระบบนิเวศ สอดคล้องกับงานวิจัย

ในบริบทของประเทศไทย ของ Subongkod et al. (2025) ที่พบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างมีนัยสำคัญ หมายความว่า หากมีการจัดการทรัพยากร อย่างดี มีกระบวนการท่องเที่ยวที่ชัดเจน และมีการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้าร่วม ชุมชนมีแนวโน้มจะมีส่วนร่วม มากขึ้น ซึ่งไปสนับสนุนข้อค้นพบเกี่ยวกับความจำเป็นของรูปแบบแบบบูรณาการ ที่เชื่อมโยงรัฐ เอกชน และ ประชาชน

อย่างไรก็ตาม แนวคิดจากการวิจัยในประเทศเดนมาร์ก ecotourism ที่อ้างว่า เชนนิเวศ และ ชุมชน อาจมีทั้งผลบวกและผลลบต่อชุมชน ตัวอย่างการศึกษาในบริบทป่าฝนอะเมซอน บรรดาผู้นำชุมชนให้ ความเห็นว่าแม้มีผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ แต่ก็ยังมีข้อจำกัด เช่น เวลาทำงานที่เพิ่มขึ้น กิจกรรมชีวิตที่เปลี่ยนไป และข้อจำกัดบางอย่างเกี่ยวกับการเข้าใช้ทรัพยากร เมื่อชุมชนไม่มีอำนาจตัดสินใจเพียงพอหรือไม่มีการแบ่ง ผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม (Stronza, and Gordilo, 2008) ประเด็นนี้อธิบายว่าการจัดการแบบบูรณาการ ที่ยึดชุมชนเป็นศูนย์กลาง และให้โอกาสชุมชนร่วมตัดสินใจ มีส่วนสำคัญต่อความยั่งยืน ถ้าผู้นำภายนอก ครอบงำ หรือชุมชนถูกลดบทบาท ผลกระทบด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมอาจตามมา

สรุป

รูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนในจังหวัดกาญจนบุรี มีองค์ประกอบ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation) โดยการสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของ ชุมชนในทุกระดับ การพัฒนาศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนด้าน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการสร้างกลไกการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม

2. การบริหารจัดการพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism Area Management) โดยการวางแผน และการจัดโซนพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพัฒนา โครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และการส่งเสริมการใช้พลังงานทดแทน และการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

3. การบริหารจัดการนักท่องเที่ยว โดยการควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยว (Carrying Capacity Management) การให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกแก่นักท่องเที่ยว การจัดระบบการเดินทางและการเข้าถึง แหล่งท่องเที่ยว และการสร้างประสบการณ์ท่องเที่ยวที่มีคุณภาพและความหมาย

4. การบริหารจัดการความเสี่ยงและความปลอดภัย โดยการจัดทำคู่มือและระเบียบด้านความ ปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยวและผู้ให้บริการ การติดตั้งป้ายเตือนและป้ายให้ข้อมูลด้านความปลอดภัยในจุด ที่มีความเสี่ยง การจัดตั้งหน่วยรักษาความปลอดภัยและการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ให้มีความรู้และทักษะในการ ดูแลความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว การจัดหาและบำรุงรักษาอุปกรณ์ด้านความปลอดภัยและการกู้ภัยให้อยู่ ในสภาพพร้อมใช้งาน การพัฒนาระบบการแจ้งเตือนภัยล่วงหน้าสำหรับภัยพิบัติทางธรรมชาติ การพัฒนาระบบการรายงานและการตอบสนองต่อเหตุฉุกเฉินที่รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ การจัดทำประกันภัยสำหรับ นักท่องเที่ยวและผู้ให้บริการ และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และบทเรียนด้านการบริหารจัดการความเสี่ยง และความปลอดภัยกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอื่น ๆ

5. การวางแผนและพัฒนาพื้นที่เชิงนิเวศอย่างบูรณาการ โดยการกำหนดเขตการใช้ประโยชน์ (Zoning) การออกแบบและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องสอดคล้องกับ สภาพแวดล้อมและภูมิทัศน์ของพื้นที่ การพัฒนาเส้นทางศึกษาธรรมชาติ (Nature Trail) ที่หลากหลายและ เหมาะสมกับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจและความสามารถที่แตกต่างกัน และ การบูรณาการแหล่ง ท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับแหล่งท่องเที่ยวประเภทอื่นในจังหวัดกาญจนบุรี

6. การสื่อความหมายธรรมชาติและสร้างประสบการณ์เรียนรู้ โดยการพัฒนาป้ายสื่อความหมายที่มีประสิทธิภาพและกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม การพัฒนามัคคุเทศก์ท้องถิ่นให้มีความรู้และทักษะในการสื่อความหมายธรรมชาติ การพัฒนาสื่อและเครื่องมือสื่อความหมายที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ธรรมชาติที่หลากหลายและเหมาะสมกับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน การพัฒนาโปรแกรมการศึกษาธรรมชาติสำหรับกลุ่มนักเรียนและนักศึกษา การสร้างแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการติดตามและประเมินผลประสิทธิภาพของการสื่อความหมายธรรมชาติและสร้างประสบการณ์เรียนรู้

7. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยการพัฒนากระบวนการติดตามและประเมินผลกระทบจากการท่องเที่ยวต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การกำหนดขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ (Carrying Capacity) และการควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม การอนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ การจัดการขยะและของเสีย การอนุรักษ์พลังงานและการส่งเสริมการใช้พลังงานทดแทน การจัดการทรัพยากรน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการอนุรักษ์แหล่งน้ำต้นทุน การป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักการท่องเที่ยวที่ไม่ทิ้งร่องรอย (Leave No Trace) และการส่งเสริมการรับรองมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว

8. การตลาดและการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยการพัฒนาอัตลักษณ์และแบรนด์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดกาญจนบุรีที่โดดเด่นและแตกต่าง การพัฒนาเนื้อหาและสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีคุณภาพและน่าสนใจ การใช้กลยุทธ์การตลาดดิจิทัลที่ทันสมัย การพัฒนาโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่หลากหลายและตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกัน การร่วมมือกับตัวแทนจำหน่ายทางการท่องเที่ยวและผู้ให้บริการท่องเที่ยวออนไลน์ที่เน้นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและรับผิดชอบต่อสังคม การจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่น่าสนใจและมีเอกลักษณ์

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ภาครัฐในระดับจังหวัดและหน่วยงานด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติควรพัฒนากลไกการมีส่วนร่วมของชุมชนให้เป็นระบบมากขึ้น โดยจัดตั้งคณะกรรมการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศระดับชุมชนและระดับพื้นที่ อำนาจความสะดวกให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทตั้งแต่การวางแผนจนถึงการประเมินผล

1.2 กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช รวมถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรเร่งทำแผนการจัดการพื้นที่เชิงนิเวศ อย่างละเอียด โดยเน้นการกำหนดโซนพื้นที่ การฟื้นฟูทรัพยากร และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่ไม่ทำลายธรรมชาติ

1.3 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยร่วมกับผู้ประกอบการท่องเที่ยวควรออกแบบระบบบริหารจัดการนักท่องเที่ยว โดยกำหนดจำนวนผู้เข้าพื้นที่ตามขีดความสามารถในการรองรับ และกำหนดมาตรการให้ผู้ประกอบการต้องจัดกิจกรรมสื่อความหมายธรรมชาติควบคู่กับการบริการ

1.4 หน่วยงานด้านความมั่นคงและความปลอดภัยในจังหวัดควรพัฒนาระบบบริหารจัดการความเสี่ยง และจัดตั้งทีมกู้ภัยหรือเจ้าหน้าที่ประจำพื้นที่เชิงนิเวศอย่างเพียงพอ พร้อมทั้งพัฒนาระบบเตือนภัยล่วงหน้าและระบบรายงานเหตุฉุกเฉินให้เข้าถึงง่าย

1.5 สถาบันการศึกษาในพื้นที่ควรร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาครัฐในการพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้ธรรมชาติ เช่น เส้นทางศึกษาธรรมชาติ หลักสูตรมัคคุเทศก์ท้องถิ่น และศูนย์การเรียนรู้ธรรมชาติ

1.6 ภาคเอกชนและองค์กรด้านการตลาดการท่องเที่ยวควรพัฒนาแบรนด์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดกาญจนบุรีอย่างจริงจัง ผ่านการสร้างอัตลักษณ์ที่โดดเด่น การใช้กลยุทธ์ดิจิทัล และการพัฒนาโปรแกรมท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับแนวคิดความยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาเกี่ยวกับ ผลกระทบของเทคโนโลยีดิจิทัลต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน

2.2 ควรศึกษาเกี่ยวกับ ความเชื่อมโยงระหว่างเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) กับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน

2.3 ควรศึกษาเกี่ยวกับ บทบาทของนักท่องเที่ยวในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนผ่านพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่รับผิดชอบ

References

- Boonmeesrisa-Nga, M. (2015). Meaning of the Form and Marketing Strategies of Dark Tourism in Kanchanaburi Province. *Journal of Humanities, Social Sciences and Arts*, 8(2), 571–592.
- Department of National Parks, Wildlife and Plant Conservation. (2020). *Annual Report 2019, Department of National Parks, Wildlife and Plant Conservation*. Bangkok: Department of National Parks, Wildlife and Plant Conservation.
- Meesomjit, T. (2023). Eco-Community Tourism Network Development through Green Infrastructure. *Rajapark Journal*, 17(55), 416–436.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Seub Nakhasathien Foundation. (2020). *Information Regarding the Country's Forest Area*. Retrieved January 11, 2023, from <https://www.seub.or.th/bio-seub-nakhasathien/>
- Stronza, A., & Gordillo, J. (2008). Community Views of Ecotourism. *Annals of Tourism Research*, 35(2), 448–468.
- Subongkod, M., Sinlapasawet, W., Lalaeng, C., & Hongsakul, B. (2025). The Impact of Environmental and Components of Tourism on Community Participation in Ecotourism: Evidence from the Community Leaders of Thailand. *Procedia Computer Science*, 263, 798–805.
- Tiwari, S., Marahatta, D., & Devkota, H. (2024). Aspects of Community Participation in Eco-Tourism: A Systematic Review. *Journal of Multidisciplinary Research Advancements*, 2(1), 71–79.